

ZAPISNIK
sa Devete sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 11. jula 2017. godine

Sjednica je počela u 13 sati.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi/ce Odbora: Mirsad Murić, mr Mihailo Anđušić, Nada Drobnjak, dr Nedžad Drešević i poslanik Miloš Nikolić, zamjena člana Odbora dr Suada Numanovića, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Valon Dasharami, v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“, Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore, Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore i Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“.

Sjednicu nijesu pratili predstavnici medija.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je podsjetio da je Sazivom za ovu sjednicu kao četvrta tačka dnevnog reda bilo planirano razmatranje Izvještaja o uslovima rada službenika obezbjeđenja i tretmana u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija. U međuvremenu, Odboru za ljudska prava i slobode, kao nadležnom odboru, 6. jula 2017. godine usmjeren je i Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2016. godinu. Stoga je Predsjednik Odbora predložio da se četvrta tačka odloži za neku od narednih sjednica Odbora na kojoj će se razmotriti oba Izvještaja, sa čime su se saglasili članovi Odbora.

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

DNEVNI RED:

- Usvajanje Zapisnika sa Osme sjednice Odbora, održane 28. juna 2017. godine -

- 1. STRATEGIJA ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016-2020. S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2017. GODINU I IZVJEŠTAJEM O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA U 2016. GODINI;**
- 2. STRATEGIJA ZA INTEGRACIJU LICA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI 2016-2020. S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2016/2017. GODINU;**
- 3. STRATEGIJA ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI ZA PERIOD 2017-2021. GODINE S AKCIONIM PLANOM ZA 2017. I 2018. GODINU**
 - SA DOPISOM NVO-A OSOBA SA INVALIDITETOM, BR. 00-63-8/17-25 OD 23. JUNA 2017. GODINE;
- 4. USVAJANJE INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U JUNU 2017. GODINE:**

- **INFORMACIJA SA OKRUGLOG STOLA „FAKULTATIVNI PROTOKOL O KOMUNIKACIJSKIM PROCEDURAMA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA- IZAZOVI U PRIMJENI“ koji je organizovao Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u saradnji sa Save the Children-om, održanog 20. juna 2017. godine u Podgorici, I**

5. TEKUĆA PITANJA.

Zapisnik sa Osme sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, održane 28. juna 2017. godine usvojen je jednoglasno, bez primjedbi.

Prije razmatranja tačaka utvrđenih Dnevnim redom sjednice, članovi Odbora i ostali učesnici su minutom ćutanja odali počast žrtvama zločina u Srebrenici koji se dogodio prije 22 godine, uz želju da se sličan događaj nikad ne ponovi.

PRVA TAČKA- STRATEGIJA ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016-2020. S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2017. GODINU I IZVJEŠTAJEM O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA U 2016. GODINI

Uvodno obrazloženje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori dao je v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava Valon Dasharami koji je istakao da su Strategijom definisane smjernice za unapređenje prava i socio-ekonomskog položaja pripadnika ove populacije. U pripremi Strategije posebno su vodili računa o prioritetima definisanim na lokalnom, nacionalnom i nivou Evropske unije, a u okviru svake od oblasti definisani su specifični ciljevi koji se realizuju određenim mjerama i instrumentima. U cilju praćenja aktivnosti na sprovođenju Strategije Vlada Crne Gore je formirala Komisiju koju čine predstavnici resornih ministarstava, Romskog savjeta i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija, a imenovan je i Nacionalni koordinator.

Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je predstavio podatke o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije u 2016. godini.

U oblasti stanovanja, u okviru Regionalnog stambenog programa, pored prethodno izgrađenih 48 stambenih jedinica u Kampu Konik i 62 stambene jedinice za najugroženije porodice u Nikšiću, privodi se kraju izgradnja dodatnih 120 stambenih jedinica u Kampu Konik, a počela je izgradnja 94 stambene jedinice u Beranama. Od uštede na izgradnji ovih 120 stambenih jedinica na Kampu Konik biće izgrađena i dodatna 51 stambena jedinica.

U prethodnoj školskoj godini u predškolske ustanove upisana su 103 djeteta, u osnovne škole 1.622 učenika, u srednje škole 112 učenika, dok je na fakultetima akademske 2016/2017. upisano 20 studenata romske i egipćanske populacije, od čega dvoje na master studijama. Jedan pripadnik romske populacije stekao je zvanje magistra na Univerzitetu Crne Gore i jedini je Rom sa tim zvanjem u Crnoj Gori. Ministarstvo prosvjete, Zavod za školstvo i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sproveli su kampanju upisa romske djece u prvi razred. Tim koji je vodio kampanju obišao je naselja u kojima žive Romi i Egipćani u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Herceg Novom, razgovarali su sa roditeljima o značaju obrazovanja za njihovu djecu i podijelili flajere na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava svake godine opredjeljuje sredstva za obezbjeđivanje besplatnih udžbenika za učenike romske i egipćanske populacije prvog, drugog i trećeg razreda osnovne škole. Ministarstvo u saradnji sa Zavodom za školstvo i Fondom za obrazovanje Roma u kontinuitetu implementira program stipendiranja Roma i Egipćana. Srednjoškolci dobijaju mjesečne stipendije u iznosu od 60 eura, a studenti u iznosu od 150 eura, za šta Ministarstvo godišnje opredijeli 80.000 eura. U cilju motivacije za nastavak školovanja, kao i što brže integracije pripadnika romske i egipćanske populacije u sve tokove društvenog života, Ministarstvo redovno finansira i organizuje ljetovanja i zimovanja za učenike šestog, sedmog i osmog razreda. U 2017/2018. godini planirano je uvođenje i finansiranje 20 saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja.

Informisao je da je početkom 2017. usvojen standard zanimanja saradnika u inkluziji u oblasti zdravstvene zaštite i da su u Domu zdravlja u Podgorici zaposlena dva saradnika, dok su u okviru projekta angažovana još dva lica u Nikšiću i Beranama.

Sokolj Beganaj je saopštio da je 31. decembra 2016. na evidenciji Zavoda za zapošljavanje bilo 1.731 lice koje se izjasnilo kao pripadnik populacije Roma i Egipćana i da je u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova populacija učestvovala sa 3,53%. Najviše je lica bez zanimanja i stručne spreme (95,23%), a zatim lica sa završenim III ili IV stepenom stručne spreme, dok je jedno lice sa završenim VI stepenom. Od 1. januara do 31. decembra 2016. godine na evidenciju Zavoda za zapošljavanje prijavila su se 154 lica koja su se deklarirala kao Romi i Egipćani, od čega je 151 lice bez zanimanja i stručne spreme, dok je po jedno lice sa II, III i IV stepenom stručne spreme. U istom periodu u programe aktivne politike zapošljavanja uključeno je 22 pripadnika ove populacije, u sedam lokalnih javnih radova u Beranama, Bijelom Polju, Mojkovcu, Nikšiću, Cetinju, Danilovgradu i Herceg Novom uključeno je osam lica, a u državni javni rad „Neka bude čisto“ 10 pripadnika romske i egipćanske populacije sa Biroa rada u Nikšiću, Podgorici, Herceg Novom i Tivtu. U program obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje frizer za žene uključene su četiri žene u Podgorici. Na sezonskim poslovima zaposlena su 62 lica romske i egipćanske populacije.

Kada je riječ o rješavanju pravnog statusa, u periodu od 7. novembra 2009. do 1. juna 2017. raseljena i interno-raseljena lica podnijela su 14.371 zahtjev za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine, od čega je riješeno 13.866 zahtjeva, dok je za 505 zahtjeva postupak u toku.

U oblasti socijalnog statusa i porodične zaštite preduzimaju se kontinuirane aktivnosti kojima je u 2016. godini bilo obuhvaćeno 250 pripadnika romske i egipćanske populacije. Pored osnovnih aktivnosti u oblasti kulture i informisanja na romskom jeziku, u 2016. godini emitovane su i 24 emisije na Radiju i televiziji Crne Gore koje su titlovene na službeni jezik.

U raspravi su učestvovali: Samir Jaha, izvršni direktor NVO “Mladi Romi”, Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO “Građanska alijansa”, Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, poslanici Nada Drobnjak i Mirsad Murić, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Samir Jaha, izvršni direktor NVO “Mladi Romi” i član Komisije za praćenje implementacije Strategije smatra da bi trebalo obezbijediti bolju koordinaciju aktivnosti svih subjekata koji rade na unapređenju položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Ocijenio je da je u oblasti obrazovanja romske i egipćanske populacije ostvaren ogroman napredak. Nedostaje određeni broj saradnika u nastavi koji će biti finansirani iz budžeta i Ministarstvo prosvjete planira da u narednoj školskoj godini obezbijedi njih 20. Sugerisao je da se proširi broj opština u kojima se obezbjeđuju saradnici u nastavi. U oblasti stanovanja, u proteklih 20 godina mnogo više pažnje je posvećeno raseljenim i interno-raseljenim licima, nego domicilnim Romima, pa je 170 porodica domicilnih Roma sa primorja u riziku od iseljenja. Smatra da neiskorišćena sredstva iz aktivnih mjera za zapošljavanje i inkluziju Roma iz 2016. treba preusmjeriti u ovu godinu. Ocijenio je da nema dovoljno srednjoškolaca sa odgovarajućim znanjem za obavljanje posla medijatora u zdravstvu zbog čega bi trebalo primjenjivati princip afirmativne akcije prilikom njihovog angažmana. Iako su kampanje Ministarstva za ljudska i manjinska prava na suzbijanju prosjačenja dobro realizovane, smatra da bi trebalo sprovoditi kontinuirane i održive aktivnosti u saradnji sa lokalnim samoupravama i nevladinim sektorom.

Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO “Građanska alijansa” je saopštio da Crna Gora ulaže ogromne napore na poboljšanje položaja Roma i da bi mogla “držati lekcije” mnogim drugim, poput Mađarske i Francuske. Ukazao je na problem zastupljenosti Roma i Egipćana u organima javne uprave, uz napomenu da pripadnici ove populacije najčešće obavljaju poslove u javnim komunalnim preduzećima gdje im takođe nije obezbijedeno stalno zaposlenje. Često ne mogu da nađu posao u struci, pa zbog egzistencije prihvataju i poslove koji ne odgovaraju njihovoj stručnoj spremi. Najavio je da će Skupštini Crne Gore uskoro dostaviti inicijativu za političku afirmaciju i predstavljanje Roma.

Izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore Marina Vujačić je ukazala na posebno težak položaj pripadnika romske i egipćanske populacije koji su osobe sa invaliditetom, navodeći da ne postoji podatak o Romima sa invaliditetom.

Poslanicu Nadu Drobnjak je interesovalo da li trenutno na Zavodu za zapošljavanje ima pripadnika romske i egipćanske populacije sa završenom srednjom školom ili fakultetom. Podsjetila je da prije 15 godina u Crnoj Gori nije bilo pripadnika ove populacije sa srednjom školom. Smatra da je neophodno raditi na suzbijanju stereotipa i jačati romsku zajednicu. Takođe, potrebno je raditi na

sprječavanju prosjačenja i ugovorenih brakova. Zaključila je da mladi pripadnici romske populacije nose ogroman teret i značajno doprinose promjenama i ostvarenom napretku u Crnoj Gori.

Poslanik Mirsad Murić je saglasan da je u proteklom periodu mnogo više aktivnosti usmjereno na poboljšanje položaja raseljenih i interno-raseljenih, nego domicilnih Roma, kao i da je mnogo urađeno na poboljšanju položaja svih manjina, a time i Roma.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković je ocijenila da je problem prosjačenja mnogo više izražen tokom turističke sezone. Saglasna je da je za rješavanje ovog problema neophodna kontinuirana međusektorska saradnja državnih organa, lokalnih samouprava i nevladinog sektora i da djecu treba uključiti u što veći broj obrazovnih programa kako bi ih sklonili sa ulice.

Sokolj Beganaj je najavio da će u saradnji sa UNICEF-om i Crvenim krstom realizovati kampanje o sprječavanju ugovorenih brakova i nasilja u porodici. Pored saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u obrazovanju, zdravstvu i zapošljavanju, u toku je izrada standarda za saradnika u oblasti socijalne zaštite, čije usvajanje očekuje do kraja godine. Nada se da će saradnici biti spona između romske i egipćanske zajednice i državnih institucija. U 2017. godini Zavod za zapošljavanje je planirao 2,8 miliona eura za aktivne politike zapošljavanja, od čega 50.000 eura za Rome. Takođe, u 2017. godini Zavod će biti korisnik sredstava iz operativnog programa „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“ koji se finansira iz IPA IV komponente i kroz realizaciju projekata ukupne vrijednosti 85.000 eura doprinijeti i zapošljavanju Roma. U javnom sektoru trenutno je zaposleno pet Roma sa visokom stručnom spremom, šest sa srednjom, a za jednog zaposlenog nemaju podatke o stručnoj spremi. Na Zavodu za zapošljavanje je mali broj pripadnika romske populacije sa trećim i četvrtim stepenom stručne spreme. Ne postoji politička partija Roma, pa su u politiku uključeni samo kroz građanske partije. Smatra da bi definisanje cenzusa za Rome u Zakonu o izboru odbornika i poslanika na način na koji je utvrđen census za hrvatsku manjinu bio dobar početni korak.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković smatra da tradicionalni odnos većine prema Romima nije dobar i treba ga mijenjati, kao i tradiciju Roma. Mnogo je urađeno, ali ima prostora za dalji rad, što se može vidjeti i u Izvještajima Evropske komisije. Za poboljšanje položaja Roma ključno je školovanje, zapošljavanje i stanovanje. U obrazovanju je urađeno najviše, jer je broj Roma uključenih u obrazovanje uvećan, iako još ima problema na koje je ukazano i u Izvještaju Evropske komisije u kojem se navodi da 69% Roma napušta školovanje poslije osnovne škole. Problema ima i u oblasti stanovanja, jer preko 60% Roma nema riješeno stambeno pitanje, a samo 7% posjeduje stambeni objekat od tvrdog materijala. Neophodno je da se zakoni adekvatno sprovedu, a u poboljšanju položaja Roma ključna je saradnja Skupštine, Vlade i nevladinih organizacija, dok je najveći teret promjena na mladim Romima koji se moraju izboriti za svoj status u društvu i mijenjati tradicionalne navike. Ne mogu se svi problemi riješiti u kratkom roku, a najteže se boriti sa stereotipima.

Odlučeno je da Odbor na osnovu podataka sadržanih u Strategiji, Akcionom planu i Izvještaju, kao i podataka iznesenih tokom rasprave na sjednici, pripremi predlog zaključka koji će razmotriti na nekoj od narednih sjednica i isti uputiti Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju.

Na Desetoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, održanoj 24. jula 2017. godine članovi Odbora su se izjasnili o Izvještaju (sa Predlogom zaključka) o razmatranju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori (2016-2020) s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2017. godinu i Izvještajem o realizaciji Akcionog plana u 2016. godini.

Povodom razmatranja Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2017. godinu i Izvještajem o realizaciji Akcionog plana u 2016. godini, Odbor za ljudska prava i slobode sa Devete i Desete sjednice, održanih 11. i 24. jula 2017. godine podnosi

IZVJEŠTAJ

O RAZMATRANJU STRATEGIJE ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016-2020. S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2017. GODINU I IZVJEŠTAJEM O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA U 2016. GODINI

Odbor za ljudska prava i slobode je u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na osnovu Plana aktivnosti Odbora za 2017. godinu, sačinjenog na osnovu:

- Rezolucije Evropskog parlamenta o Crnoj Gori, usvojene 16. marta 2017. godine,
- Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2016. godinu, od novembra 2016. godine,
- Rezolucije Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 2030 (2015), od 27. januara 2015. godine,
- Programa rada Vlade Crne Gore za 2017. godinu,
- aktivnosti Skupštine Crne Gore i
- jednog broja nerealizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2016. godinu,

na Devetoj sjednici, održanoj 11. jula 2017. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali:

- Valon Dasharami, v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava,
- Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava,
- Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava,
- Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja,
- Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore,
- Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“,
- Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore,
- Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore i
- Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“,

a polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2016. godinu:

“Određeni napredak ostvaren je kada je riječ o Romima koji žive u Crnoj Gori. U martu je Vlada usvojila novu strategiju i akcioni plan socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori za period 2016 – 2020. godine. Nedostatak odgovarajućeg budžeta za njenu implementaciju i dalje je razlog za zabrinutost. Treći Seminar o romskim pitanjima sa Evropskom komisijom održan je u julu, i okupio je sve relevantne subjekte društva u raspravi o sektorima u kojima je potreban napredak da bi se poboljšao život Romske zajednice. Preporuke sa seminara iziskuju temeljito praćenje svih državnih institucija i bolju koordinaciju, uključujući i sa lokalnim vlastima i civilnim društvom. Učešće Roma u obrazovanju na svim nivoima poboljšano je, ali je generalno slabo, uključujući tu i obavezno osnovno-školsko obrazovanje; stope odustajanja od školovanja i dalje su visoke. U septembru 2015. godine, objavljen je prvi crnogorsko-romski i romsko-crnogorski rječnik. Romi su i dalje najugroženija i najdiskriminisanija zajednica u različitim oblastima života, pri čemu su Romkinje izložene dvostrukoj diskriminaciji. Romi su i dalje nedovoljno zastupljeni u politici i imaju poteškoća u pristupu tržištu rada i zdravstvenim uslugama, a romska djeca i dalje su izložena dječjem radu. Stambene potrebe domicilnih Roma treba rješavati; u nekim opštinama situacija je i dalje kritična. To iziskuje kontinuirano praćenje da bi se spriječila iseljavanja koja nisu u skladu sa međunarodnim standardima.

Ostvaren je određeni napredak u rješavanju pitanja raseljenih i interno raseljenih lica. U aprilu je usvojena Strategija za iznalaženje trajnih rješenja za interno raseljena lica u Crnoj Gori, naročito na području Konika, za period 2016-2017. godine. Nakon što je 2014. godine istekao rok za prijavu za registrovanje „statusa stranca sa stalnim nastanjenjem“, vlasti sada postepeno rješavaju zaostale predmete. U Crnoj Gori zakonito boravi 11.201 izbjeglica iz bivše Jugoslavije, a broj neriješenih prijava je 1.352. Razlog za brigu je to što ima više od 250 maloljetnika koji još nisu registrovani, i zato nemaju nikakvo pravo boravka. (strana 78 Preвода Izvještaja),

i navoda u Rezoluciji Evropskog parlamenta o Crnoj Gori, od 16. marta 2017. godine u kojoj Evropski parlament, između ostalog:

„primjećuje određeni napredak u poboljšanju položaja manjina, uključujući dovršavanje nekoliko zakonodavnih reformi radi dodatnog usklađivanja sa evropskim i međunarodnim standardima ljudskih prava; pozdravlja donošenje Strategije i Akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za period 2016. – 2020.; poziva da se tom Akcionom planu dodijele adekvatna sredstva kako bi se mogao sprovesti na odgovarajući način; izražava zabrinutost zbog dvostruke diskriminacije sa kojom se suočavaju Romkinje te u pogledu pristupa Roma, egipatske manjine i Aškalija zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, stanovanju i zapošljavanju.“

realizovanjem osme aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2017. godinu, razmotrio Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2017. godinu i Izvještajem o realizaciji Akcionog plana u 2016. godini.

Uvodno obrazloženje o Strategiji za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za Sprovođenje Strategije za 2017. godinu dao je Valon Dasharami, v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava, dok je Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije u 2016. godini predstavio Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

U raspravi su učestvovali: Samir Jaha, izvršni direktor NVO “Mladi Romi”, Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO “Građanska alijansa”, Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, poslanica Nada Drobnjak, poslanik Mirsad Murić, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Povodom razmatranja Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2017. godinu i Izvještajem o realizaciji Akcionog plana u 2016. godini, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa šest glasova “za”) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Iako su Romi, po ocjeni iz Izvještaja Evropske komisije, najugroženija i najdiskriminisana zajednica u različitim oblastima života, Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja ogromne napore koje Crna Gora preduzima na poboljšanju položaja Roma zbog čega bi mogla „držati lekcije“ mnogim drugim razvijenijim državama. Brojne i kontinuirane su aktivnosti koje nadležni državni organi, u saradnji sa organima lokalne samouprave i civilnim sektorom, preduzimaju u oblasti obrazovanja, stanovanja, zdravstvene zaštite, zapošljavanja, pravnog statusa, socijalnog statusa i porodične zaštite i kulture, identiteta i informisanja pripadnika romske i egipćanske populacije, što rezultira vidljivim i mjerljivim napretkom u položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Međutim, radi daljeg unapređenja njihovog položaja treba obezbijediti bolju koordinaciju aktivnosti svih subjekata koji se bave poboljšanjem položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori.
2. U obrazovanju romske i egipćanske populacije Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja ostvareni napredak, prepoznat od svih učesnika sjednice, o čemu svjedoče podaci da je u školskoj 2016/17. godini u predškolske ustanove upisano 103 djece, u osnovne škole 1.622 učenika, u srednje škole 112 učenika, dok je na fakultetima akademske 2016/2017. upisano 20 studenata romske i egipćanske populacije. Za pohvalu je implementacija programa stipendiranja Roma i Egipćana po kojem srednjoškolci dobijaju mjesečne stipendije od 60 eura, a studenti u iznosu od 150 eura, za šta Ministarstvo za ljudska i manjinska prava godišnje opredijeli 80.000 eura, radi motivacije za nastavak školovanja, jer su stope odustajanja od školovanja i dalje visoke, čak 69% Roma napušta školovanje poslije osnovne škole. U cilju motivacije za nastavak školovanja, ali i zbog što brže integracije pripadnika romske i egipćanske populacije u sve tokove društvenog života, Ministarstvo redovno finansira i organizuje ljetovanja i zimovanja za učenike šestog, sedmog i osmog razreda.

Odbor podstiče nadležne državne organe da, u saradnji sa civilnim sektorom i predstavnicima romske zajednice, nastave sprovođenje kampanja, stipendiranje, raspodjelu besplatnih udžbenika i školskog pribora i druge aktivnosti usmjerene na postizanje većeg obuhvata romske i egipćanske djece na svim nivoima obrazovanja, jer je to ključni predušlov za njihovo uključivanje u sve tokove društvenog života.

3. Odbor pohvaljuje aktivnosti preduzete u zdravstvenoj zaštiti pripadnika romske i egipćanske populacije i naglašava značaj godišnjih preventivnih pregleda, imunizacije djece i edukativnih radionica koje doprinose jačanju svijesti o potrebi čuvanja zdravlja. Takođe, Odbor pohvaljuje angažovanje medijatora u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana za koje očekuje da će biti kvalitetna spona između romske i egipćanske populacije i državnih institucija.
4. Polazeći od činjenice da je 95,23% pripadnika romske i egipćanske populacije sa evidencije Zavoda za zapošljavanje bez zanimanja i stručne spreme, što utiče na visoku stopu njihove nezaposlenosti, Odbor preporučuje intenziviranje javnih kampanja usmjerenih na promociju važnosti obrazovanja i smanjenje broja ranih ugovorenih brakova utemeljenih u romskoj kulturi i tradiciji. Odbor prepoznaje ostvarene rezultate u zapošljavanju, o čemu svjedoče podaci da je u 2016. u programe aktivne politike zapošljavanja uključeno 22 pripadnika ove populacije, u sedam lokalnih javnih radova osam lica, u državni javni rad „Neka bude čisto“ 10 pripadnika romske i egipćanske populacije, a na sezonskim poslovima zaposlena su 62 lica. Ohrabruje informacija da će Zavod za zapošljavanje u 2017. godini za aktivne politike zapošljavanja izdvojiti 2,8 miliona eura, od čega 50.000 eura za Rome, kao i da će Zavod biti korisnik sredstava iz operativnog programa „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013“ koji se finansira iz IPA IV komponente i kroz realizaciju projekata ukupne vrijednosti 85.000 eura doprinijeće i zapošljavanju Roma.
5. S obzirom da je regulisanje pravnog statusa osnov za ostvarivanje svih drugih prava, Odbor pohvaljuje aktivnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, UNHCR-a i nevladine organizacije „Pravni centar“ preduzete u cilju regulisanja pravnog statusa raseljenih i interno-raseljenih lica u Crnoj Gori, čijim djelovanjem je u periodu od 7. novembra 2009. go 1. juna 2017. od 14. 371 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine riješeno 13.866 zahtjeva, dok je za 505 zahtjeva postupak u toku.
6. Odbor pozdravlja aktivnosti na izgradnji socijalnih stanova preduzete u okviru Regionalnog stambenog programa i IPA projekta koje su rezultirale izgradnjom 48 stambenih jedinica u Kampu Konik i 62 stambene jedinice u Nikšiću, dok se privodi kraju izgradnja dodatnih 120 stambenih jedinica u Kampu Konik. Odbor izražava uvjerenje da će se završetkom 94 stambene jedinice u Beranama i dodatne 51 stambene jedinice u Kampu Konik u značajnoj mjeri riješiti preostali problemi ove populacije u oblasti stanovanja. S obzirom da je u proteklom periodu veća pažnja bila usmjerena na rješavanje stambenih potreba raseljenih i interno-raseljenih Roma, Odbor preporučuje da se ubuduće više aktivnosti usmjeri na domicilne Rome.
7. U cilju rješavanja problema prosjačenja i ranih ugovorenih brakova Odbor preporučuje multidisciplinarni pristup, kontinuiranu i koordiniranu saradnju državnih organa, lokalnih samouprava i nevladinog sektora kako bi se zajedničkim djelovanjem doprinijelo podizanju nivoa svijesti šire javnosti, a prvenstveno pripadnika romske zajednice o štetnosti ovih pojava. Odbor pozdravlja najavlvenu realizaciju kampanje o sprečavanju ugovorenih brakova i nasilja u porodici Ministarstva za ljudska i manjinska prava u saradnji sa UNICEF-om i Crvenim krstom.

8. U vezi sa ocjenom iz Izvještaja Evropske komisije da su Romi i dalje nedovoljno zastupljeni u politici, da ne postoji politička partija Roma, a da svoje učešće ostvaraju kroz građanske partije, predstavnici Roma su ocijenili da bi definisanje cenzusa za Rome u Zakonu o izboru odbornika i poslanika na način na koji je utvrđen cenzus za hrvatsku manjinu bio dobar početni korak, za šta je koordinator Programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“ najavio da će Skupštini Crne Gore uskoro dostaviti inicijativu za političku afirmaciju i predstavljanje Roma.
9. Odbor je zaključio da tradicionalni odnos većine prema Romima nije dobar i treba ga mijenjati, kao i tradiciju Roma. Takođe, iako je mnogo urađeno, ima prostora za dalji rad, a za poboljšanje položaja Roma ključno je školovanje, zapošljavanje i stanovanje.
10. Odbor za ljudska prava i slobode će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju aktivnosti i mjera definisanih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori za 2017. godinu, kao i realizaciju ovog Zaključka.
11. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore, na upoznavanje i Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Ministarstvu prosvjete, na dalji postupak.

DRUGA TAČKA- STRATEGIJA ZA INTEGRACIJU LICA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI 2016-2020. S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2016/2017. GODINU I

TREĆA TAČKA- STRATEGIJA ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I PROMOCIJU JEDNAKOSTI ZA PERIOD 2017-2021. GODINE S AKCIONIM PLANOM ZA 2017. I 2018. GODINU

- SA DOPISOM NVO-A OSOBA SA INVALIDITETOM, BR.00-63-8/17-25 OD 23. JUNA 2017. GODINE

Uvodno obrazloženje Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu dala je Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja.

Saopštila je da je Strategijom za integraciju lica sa invaliditetom utvrđeno sedam oblasti djelovanja: pristupačnost, participacija, jednakost, zapošljavanje, obrazovanje i obuka, socijalna zaštita, zdravlje i položaj organizacija osoba sa invaliditetom u civilnom društvu. Predstavila je ključne aktivnosti u svim oblastima preduzete tokom 2016. Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa Upravom za imovinu uradilo je spisak objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu države, kao i Analizu objekata i organa državne uprave s aspekta pristupačnosti licima sa invaliditetom. Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije donijelo je Smjernice za razvoj i upravljanje internet prezentacijama državnih organa, organa državne uprave i lokalne samouprave. Ministarstvo kulture realizuje saradnju sa nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture i licima sa invaliditetom kroz njihovo uključivanje u kulturne sadržaje, a u svojim službenim prostorijama obezbijedilo je pločice na Brajevom pismu sa podacima o zaposlenima.

Kad je riječ o sportskim aktivnostima, paraolimpijska 2016. godina bila je istorijska u organizacionom i rezultatskom smislu za Paraolimpijski komitet Crne Gore. Crnogorski takmičari su učestvovali na Evropskom prvenstvu u atletici gdje su osvojili zlatnu i dvije srebrne medalje i Paraolimpijskim igrama u Rijuu.

Navela je da je u 2016. zaposleno 245 lica sa invaliditetom kod 181 poslodavca. Za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom u 2016. godini utrošeno je 3.045.339 eura, od čega za programe profesionalne rehabilitacije – 148.624 eura, za subvencije zarade – 963.512 eura, za subvenciju prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada – 72.223 eura, za subvenciju učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta u radu - 87.256 eura, za finansiranje grant šema – 1.723.607 eura, novčane pomoći polaznicima programa – 27.171 eura i za naknade članovima komisija za profesionalnu rehabilitaciju i Savjeta Fonda – 22.944 eura. U 2016. su realizovana 53 projekta

profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom za čiju realizaciju je utrošeno 982.695 eura.

U oblasti obrazovanja održane su regionalne obuke i edukativne prezentacije za predstavnike stručnih službi osnovnih škola sa ciljem da instruktivno-edukativni materijal za inkluzivan rad i učenje nađe svoju praktičnu primjenu. Održano je i pet akreditovanih seminara iz oblasti inkluzivnog obrazovanja, a u resursnim centrima se sprovode programi rane intervencije. Radi promocije i podrške inkluzivnom obrazovanju formirani su inkluzivni aktivni na nacionalnom i regionalnom nivou i urađen je inkluzivni portal.

U Rožajama, Podgorici i u okviru Dječijeg doma "Mladost" otvoreni su dnevni centri za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju. U decembru 2016. godine prilikom obilježavanja 40 godina rada Zavoda „Komanski most“ otvoreno je odjeljenje za autizam.

U oblasti zdravstvene zaštite, Ministarstvo zdravlja je donijelo novi Pravilnik o indikacijama i načinu korišćenja medicinske rehabilitacije u zdravstvenim ustanovama koje obavljaju specijalizovnu medicinsku rehabilitaciju i novi Pravilnik o ostvarivanju prava na medicinsko- tehnička pomagala. U okviru više programa i projekata, NVO sektor je iz sredstava koje je obezbijedila država kroz javne radove Zavoda za zapošljavanje, konkurs za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, preko donacija, konkursa Glavnog grada i drugih lokalnih samouprava obezbijedio pružanje servisa podrške koji su doprinijeli kvalitetu zdravlja osoba sa invaliditetom.

Veliki broj predstavnika civilnog sektora uzeo je učešće u radu Vladinih tijela prilikom izrade strateških dokumenata i predloga zakona, a predstavnici pet nevladinih organizacija koji su članovi Savjeta za brigu o licima sa invaliditetom učestvovali su u njegovom radu.

Predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja je saopštila da je Odlukom o raspodjeli dijela prihoda od igara na sreću izvršena raspodjela dijela prihoda za sufinansiranje planova i programa za 2016. godinu za sledeće oblasti: socijalna zaštita i humanitarne djelatnosti, zadovoljenje potreba lica sa invaliditetom, razvoj sporta, kultura i tehnička kultura, vaninstitucionalno obrazovanje i vaspitanje djece i omladine i doprinos u borbi protiv droge i svih oblika zavisnosti.

Uvodno obrazloženje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu dali su Valon Dasharami, v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

Valon Dasharami je ukazao na zakonodavni i strateški okvir za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom, navodeći da su prava ovih lica zaštićena Zakonom o zabrani diskriminacije i Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Podsjetio je da je obaveza donošenja Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti utvrđena članom 6 Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je podsjetila da je shodno Zaključku Skupštine Crne Gore pripremljena Analiza usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, koju je Vlada Crne Gore usvojila 22. septembra 2016. Predmet analize je bilo 59 zakona, od čega je 34 dobilo preporuku za usklađivanje sa Zakonom i Konvencijom. U decembru 2016. Vlada je donijela Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti čiji sastavni dio je i Analiza. Strategijom su utvrđene oblasti djelovanja u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Praćenje primjene Strategije biće povjereno Komisiji čije formiranje je u toku, a ponovljeni javni poziv nevladinim organizacijama za predlaganje kandidata za člana Komisije je završen.

U raspravi su učestvovali: Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore, dr Halil Duković, predsjednik Odbora, Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore je saopštila da predstavnici nevladinih organizacija koji su učestvovali u izradi navedenih strategija iste nijesu podržali u završnoj formi, jer nije prihvaćen njihov predlog da se Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom definiše kao posebno pravno lice. Istakla je da će biti veoma značajne preporuke Komiteta UN o pravima osoba sa invaliditetom koji će u avgustu razmotriti Izvještaj Crne

Gore o poštovanju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, o čemu nevladine organizacije podnose alternativni izvještaj. Saopštila je da u Izvještaju države ne postoji nijedna aktivnost u vezi sa obrazovanjem osoba sa invaliditetom na visoko-školskim ustanovama, a prethodnih godina aktivnosti u toj oblasti je realizovalo njihovo Udruženje koje sada nije dobilo sredstva za realizaciju projekata. Dodala je da Crnoj Gori ne postoji registar osoba sa invaliditetom, nije usvojen pravilnik o finansiranju posebnih organizacija za zapošljavanje, kao podzakonski akt Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, a komisije za procjenu stepena invaliditeta pri biroima rada ne rade od novembra 2016. U vezi sa participacijom, saopštila je da je Ustvani sud nakon tri i po godine prihvatio inicijativu Udruženja mladih sa hendikepom za ocjenu ustavnosti norme koja se tiče pristupačnosti biračkog mjesta. Osvrnula se na institut ukidanja poslovne sposobnosti navodeći da ukidanjem poslovne sposobnosti osobe nemaju pravo glasa, na brak, zasnivanje porodice, zapošljavanje i druga prava, a nad njima se po zakonima iz oblasti zdravstva bez njihove saglasnosti, u slučaju potrebe, mogu vršiti istraživanja. Zaključila je da je podrška Odbora osobama sa invaliditetom očigledna, a oni samo traže jednakost i poštovanje zakona.

Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore smatra da nedostaje sistemski pristup rješavanju problema lica sa invaliditetom. Mišljenja je da se u praksi dešava da prava definisana zakonima kroz podzakonske akte budu umanjena ili obesmišljena. Nedavne izmjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojim je definisano ostvarivanje prava na ličnu invalidninu i prava na tuđu njegu i pomoć na način da se ostvarivanje jednog prava uslovljava neostvarivanjem drugog smatra diskriminatornim zbog postavljanja neopravdanih uslova za ostvarivanje socijalne zaštite.

Macanović je obrazložio Dopis NVO-a upućen Odboru za ljudska prava i slobode u kojem podsjećaju na Zaključak koji je Skupština Crne Gore donijela povodom razmatranja Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama. Smatra da Odbor treba da razmotri analizu potrebe usvajanja posebnog akta kojim će se urediti način i uslovi za sticanje statusa organizacija osoba sa invaliditetom kao organizacija od posebnog društvenog značaja, sistemsko finansiranje tih organizacija na godišnjem nivou i druga pitanja od interesa za njihov rad i djelovanje. Predstavio je iskustva Makedonije i Slovenije u ovoj oblasti. Mišljenja je da bi Odbor trebalo da obaveže Vladu da u programu radu za 2018. godinu planira donošenje predloga zakona kojim bi se definisao status organizacija osoba sa invaliditetom.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da su svi u Crnoj Gori svjesni da postoje određeni problemi osoba sa invaliditetom i da se konstantno radi na njihovom rješavanju. Razlike nastaju u tumačenju toga koliko se može i šta treba uraditi. Naglasio je da je Odbor za ljudska prava i slobode uvijek bio na strani osoba sa invaliditetom, o čemu svjedoči i saradnja sa nevladinim organizacijama. Podsjetio je da je Analiza usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom urađena na osnovu Zaključka koji je Skupština Crne Gore donijela na predlog Odbora. Takođe, ovaj Odbor je konstantno insistirao da se riješi problem pristupačnosti Skupštine licima sa invaliditetom zbog čega je organizovao i Konferenciju povodom međunarodnog dana ljudskih prava na tu temu.

Istakao je da Odbor i Skupštinu Crne Gore čine poslanici koji imaju pravo glasa i niko ih ne može pozvati na odgovornost zbog glasanja, jer su odgovorni samo građanima koji ih biraju. Prilikom glasanja poslanici se ponekad rukovode činjenicama da li je nešto moguće ostvariti, jer je uzalud donijeti zakone i zaključke koje ne bi bilo moguće realizovati.

Predsjednik je ukazao da je Zakon o dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojim su uvedene naknade za majke sa troje ili više djece uticao na socijalna primanja. Pitanje Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom dijelom je u nadležnosti Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje. Podsjetio je da je cilj donošenja Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom bio da se ta lica zaposle, a ne da se uplaćuju sredstva u Fond. Mnogo češće se postavljaju pitanja gdje je novac iz Fonda, ali ne i što se ne zapošljavaju lica sa invaliditetom. Predsjednik je zaključio da je neophodna saradnja svih subjekata radi postizanja ciljeva u ovoj oblasti. Takođe, saopštio je da će na nekoj od narednih sjednica Odbor detaljnije razmotriti Dopis grupe NVO-a lica sa invaliditetom.

Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja je podsjetila da je Vlada 23. marta 2017. usvojila Informaciju o sprovođenju Strategije za integraciju lica sa invaliditetom. Pojasnila je da je Pravilnik Zavoda za zapošljavanje vraćen od Sekretarijata za zakonodavstvo radi usklađivanja sa izmjenama i dopunama zakona o profesionalnoj

rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom čije donošenje je planirano za 2018. Komisije za usmjeravanje lica sa invaliditetom nijesu zasijedale od novembra 2016. zato što Zakonom o zaradama zaposlenih u javnom sektoru nije bilo mogućnosti da se plaća rad komisija, a nedavnim izmjenama i dopunama ovog Zakona stvoreni su im uslovi za rad. Kada su u pitanju izmjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, saopštila je da se prava tuđa njega i lična invalidnina ne ukidaju, već se spajaju u jedno pravo, a novčani iznos ostaje isti.

Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je podsjetila da je nedavno usvojenim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije unaprijeđena kaznena politika i očekuje da kazne budu odvratajuće. Saopštila je da su u zakone iz oblasti obrazovanja koji su usvojeni na poslednjoj sjednici Skupštine Crne Gore inkorporirane preporuke sadržane u Analizi usklađenosti zakonodavstva sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. U toku je izrada izmjena Zakona o radu i Zakona o državnim službenicima i namještenicima gdje će se takođe voditi računa o implementaciji preporuka iz Analize. Pratiće i aktivnosti koje budu preduzete u rješavanju problema lišenja poslovne sposobnosti lica sa invaliditetom.

Zamjenica Zaštitnika Snežana Mijušković je saopštila da je na Okruglom stolu o oduzimanju poslovne sposobnosti, koji je institucija Zaštitnika organizovala u saradnji sa UNDP-ijem u martu 2017. godine, ocijenjeno da se naše zakonodavstvo i praksa moraju mijenjati u određenoj mjeri, jer oduzimanje poslovne sposobnosti utiče i na druge sfere života.

Odlučeno je da Odbor na osnovu podataka sadržanih u Strategijama i Akcionim planovima, kao i podataka iznesenih tokom rasprave na sjednici, pripremi predlog zaključka koji će razmotriti na nekoj od narednih sjednica i isti uputiti Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju.

Na Desetoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, održanoj 24. jula 2017. godine članovi Odbora su se izjasnili o Izvještaju (sa Predlogom zaključka) o razmatranju Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu i Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu sa Dopisom NVO-a osoba sa invaliditetom, br.00-63-8/17-25, od 23. juna 2017.

Povodom razmatranja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu i Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu, sa Dopisom NVO-a osoba sa invaliditetom, br. 00-63-8/17-25 od 23. juna 2017. godine, Odbor za ljudska prava i slobode sa Devete i Desete sjednice, održanih 11. i 24. jula 2017. godine

I Z V J E Š T A J
O R A Z M A T R A N J U
STRATEGIJE ZA INTEGRACIJU LICA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI 2016-2020.
S AKCIONIM PLANOM ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA 2016/2017. GODINU I
STRATEGIJE ZA ZAŠTITU LICA SA INVALIDITETOM OD DISKRIMINACIJE I
PROMOCIJU JEDNAKOSTI ZA PERIOD 2017-2021. GODINE
S AKCIONIM PLANOM ZA 2017. I 2018. GODINU
SA DOPISOM NVO-A OSOBA SA INVALIDITETOM, BR. 00-63-8/17-25 OD 23. JUNA 2017.

Odbor za ljudska prava i slobode je u okviru kontrolne uloge Parlamenta, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, na osnovu Plana aktivnosti Odbora za 2017. godinu, sačinjenog na osnovu:

- Rezolucije Evropskog parlamenta o Crnoj Gori, usvojene 16. marta 2017. godine,
- Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2016. godinu, od novembra 2016. godine,
- Rezolucije Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 2030 (2015), od 27. januara 2015. godine,
- Programa rada Vlade Crne Gore za 2017. godinu,

- aktivnosti Skupštine Crne Gore i
- jednog broja nerealizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2016. godinu, na Devetoj sjednici, održanoj 11. jula 2017. godine, na kojoj su, pored poslanika, članova Odbora, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovali:

- Valon Dasharami, v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava,
 - Sokolj Beganaj, samostalni savjetnik u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava,
 - Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava,
 - Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja,
 - Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore,
 - Samir Jaha, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“,
 - Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore,
 - Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore i
 - Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“,
- a polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2016. godinu:

„Prostorije Skupštine sada su dostupne i za lica sa invaliditetom.“ (str.13 Prevoda Izvještaja)

„U septembru 2016. godine usvojena je nova Strategija za integraciju lica sa invaliditetom za period 2016-2020. godine. Broj zaposlenih lica sa invaliditetom ostaje veoma ograničen, a resursi iz fonda za profesionalnu rehabilitaciju treba bolje da se koriste.“

Što se tiče zabrane diskriminacije u zapošljavanju i socijalnoj politici, Crna Gora izvršila je analizu 56 zakona i propisa da bi utvrdila koji su propisi usaglašeni sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Preporučuje se dalje usklađivanje sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom.“ (str. 62 Prevoda Izvještaja),

„Ostvaren je određen napredak u pravima lica sa invaliditetom. Nakon usvajanja novog zakona protiv diskriminacije lica sa invaliditetom 2015. godine, izvršena je detaljna analiza zakonodavstva, i razmotrena prilagodavanja nacionalnom okviru, kako bi se obezbijedila konzistentnost sa zakonom, i dodatno usklađivanje sa međunarodnim standardima. Problem u vezi sa tim zakonom je to što on dozvoljava da pritužbe podnose samo lica sa invaliditetom, dok su sudski postupci koji proističu iz pritužbi dugi, a kazne nisu odvrćajuće. Ostvaren je određen napredak u pristupu javnim objektima za lica sa otežanim kretanjem. Osim inicijalnog plana iz 2013. godine, nema generalne vizije o tome kako adaptirati javne objekte kojima još nedostaju potrebni kapaciteti, uključujući i glavnu bolnicu Crne Gore. Nedostatak pristupa zgradama nekoliko fakulteta državnog univerziteta predstavlja prepreku za slobodu izbora u obrazovanju.“ (str. 77 Prevoda Izvještaja),

i navoda u Rezoluciji Evropskog parlamenta o Crnoj Gori, od 16. marta 2017. godine u kojoj Evropski parlament, između ostalog:

- *i dalje je zabrinut zbog toga što osobama s invaliditetom još uvijek nije omogućen pristup većini javnih zgrada, uključujući bolnice i univerzitete, te da je broj zaposlenih osoba s invaliditetom i dalje vrlo ograničen;*
- *smatra da je posebnu pažnju potrebno obratiti na nedostatak pristupa osoba s invaliditetom nekim javnim univerzitetima,*

realizovanjem devete i desete aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2017. godinu, razmotrio Strategiju za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu i Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. Takođe, Odbor je razmotrio Dopis NVO-a osoba sa invaliditetom, br. 00-63-8/17-25 od 23. juna 2017.

Uvodno obrazloženje Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu dala je Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja. Saopštila je da je Strategijom za integraciju lica sa invaliditetom utvrđeno sedam oblasti djelovanja: pristupačnost, participacija, jednakost, zapošljavanje, obrazovanje i obuka, socijalna zaštita i zdravstvo. Predstavila je ključne aktivnosti realizovane u svim oblastima tokom 2016.

Uvodno obrazloženje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu dali su Valon Dasharami, v.d. sekretara Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

Valon Dasharami je ukazao na zakonodavni i strateški okvir za zaštitu od diskriminacije lica sa invaliditetom i podsjetio da je obaveza donošenja Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti utvrđena članom 6 Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Aleksandra Popović je saopštila da je Vlada Crne Gore u decembru 2016. donijela Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti čiji sastavni dio je Analiza usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom. Strategijom su utvrđene oblasti djelovanja u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, a praćenje njene primjene biće povjereno Komisiji čije formiranje je u toku.

U raspravi su učestvovali: Marina Vujačić, izvršna direktorica Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore, Goran Macanović, izvršni direktor Saveza slijepih Crne Gore, dr Halil Duković, predsjednik Odbora, Budimirka Đukanović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Aleksandra Popović, samostalna savjetnica u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Povodom razmatranja Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori 2016-2020. s Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2016/2017. godinu i Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2017-2021. godine s Akcionim planom za 2017. i 2018. godinu sa Dopisom NVO-a osoba sa invaliditetom, br. 00-63-8/17-25 od 23. juna 2017. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa šest glasova "za") donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode pozdravlja brojne i kontinuirane aktivnosti koje nadležni državni organi preduzimaju u oblasti pristupačnosti, participacije, jednakosti, zapošljavanja, obrazovanja i obuka, socijalne zaštite i zdravlja, što rezultira vidljivim poboljšanjem položaja osoba sa invaliditetom u crnogorskom društvu i doprinosi njihovoj inkluziji.
2. Odbor ohrabruje nadležne državne organe da u saradnji sa organima lokalnih samouprava ubrzaju aktivnosti i ulože dodatne napore na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi za pristup i kretanje lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti kako bi se doprinijelo daljem poboljšanju kvaliteta njihovog života. Odbor smatra da prioritet treba da bude prilagođavanje obrazovnih i zdravstvenih ustanova. Odbor će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, nastaviti da prati aktivnosti u ovoj oblasti i u skladu sa Planom za 2017. godinu razmotriti Informaciju o realizaciji Akcionog plana za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti za 2014. godinu.
3. Odbor izražava uvjerenje da će se primjenom nedavno usvojenog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije kojim su pooštrene kazne za učinjenu diskriminaciju, kao i adekvatnom primjenom Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom obezbijediti potpuna zaštita od diskriminacije i uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima sa invaliditetom. Odbor se nada da će visoke kazne propisane ovim Zakonima djelovati preventivno i odvraćajuće i da će svijest građana o zabrani diskriminacije svakim danom biti veća.
4. Odbor za ljudska prava i slobode izražava očekivanje da će preporuke za usklađivanje 34 zakona, utvrđene Analizom usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, sačinjenom na osnovu Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog na predlog ovog Odbora, biti adekvatno inkorporirane prilikom pripreme izmjena i dopuna relevantnog zakonodavstva.

Odbor će, u skladu sa Planom aktivnosti za 2017. godinu, održavanjem tematske sjednice na kojoj će analizirati realizaciju Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, ispratiti ovaj proces.

5. Odbor konstatuje da se preduzimaju određene aktivnosti na zapošljavanju osoba sa invaliditetom, o čemu svjedoči podatak da je u 2016. zaposleno 245 lica sa invaliditetom kod 181 poslodavca. Takođe, za realizaciju programa profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom u 2016. godini utrošeno je 3.045.339 eura i realizovana su 53 projekta profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom za šta je utrošeno 982.695 eura.
S obzirom da je i dalje veća spremnost poslodavaca da uplaćuju posebne doprinose u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, Odbor apeluje na poslodavce da u većem stepenu zapošljavaju ova lica i iskoriste subvencije definisane Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom, čija svrha je da omogući njihovo lakše zapošljavanje, a ne da se uplaćuju sredstva u Fond.
6. Odbor pozdravlja aktivnosti u okviru reforme sistema socijalne i dječje zaštite i poboljšanje položaja djece sa smetnjama u razvoju, čemu je doprinijelo i otvaranje dnevnih centara u 11 opština u Crnoj Gori, kao i uključivanje djece sa smetnjama u razvoju u vaspitno-obrazovni proces. Pohvaljuje se otvaranje odjeljenja za autizam u decembru 2016. godine prilikom obilježavanja 40 godina rada Zavoda „Komanski most“.
Odbor podstiče nadležne institucije da, u skladu sa mogućnostima i raspoloživim finansijskim sredstvima, ulože dodatne napore na realizaciji aktivnosti u uspostavljanju usluga socijalne i dječje zaštite na lokalnom nivou, prvenstveno dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju.
Odbor pozdravlja u oblasti obrazovanja održavanje regionalnih obuka i edukativnih prezentacija za predstavnike stručnih službi osnovnih škola sa ciljem da instruktivno-edukativni materijal za inkluzivan rad i učenje nađe svoju praktičnu primjenu, kao i održavanje pet akreditovanih seminara iz oblasti inkluzivnog obrazovanja, a u resursnim centrima sprovođenje programa rane intervencije. Takođe i, radi promocije i podrške inkluzivnom obrazovanju, formiranje inkluzivnih aktiva na nacionalnom i regionalnom nivou i izradu inkluzivnog portala. Odbor preporučuje nadležnim subjektima da više pažnje usmjere na poboljšanje kvaliteta inkluzivnog obrazovanja i zdravstvene zaštite za lica sa invaliditetom.
7. Odbor za ljudska prava i slobode ukazuje na potrebu kontinuirane saradnje nadležnih državnih organa, organa lokalne samouprave i nevladinih organizacija u cilju daljeg unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i njihovog uključivanja u sve oblasti društvenog života na ravnopravnoj osnovi. Odbor izražava spremnost da i ubuduće učestvuje u ovom procesu, u skladu sa svojim nadležnostima.
8. Povodom Dopisa NVO-a osoba sa invaliditetom, br.00-63-8/17-25 od 23. juna 2017. godine, a u vezi sa Zaključkom Skupštine Crne Gore, broj 23-2/17-1/9 EPA 152 XXVI, od 2. juna 2017. donesenim povodom razmatranja Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama, Odbor za ljudska prava i slobode zahtijeva od Generalnog sekretara Skupštine Crne Gore i Odsjeka za istraživanje, analizu, biblioteku i dokumentaciju da se izradi istraživački rad koji će sadržati analizu statusa organizacija osoba s invaliditetom uzimajući u obzir uporedno zakonodavstvo i druge relevantne propise koji definišu status organizacija osoba s invaliditetom u regionu i zemljama Evropske unije, kao i analizu propisa kojima se definišu način i uslovi za sticanje statusa organizacija osoba s invaliditetom, kao organizacija od posebnog društvenog značaja, sistemsko finansiranje tih organizacija na godišnjem nivou i druga pitanja od interesa za njihov rad i djelovanje. Rok za dostavljanje Istraživačkog rada Odboru za ljudska prava i slobode je 30. septembar 2017.
Takođe, Odbor smatra potrebnim da resorna ministarstva na cjelovit i sveobuhvatan način sagledaju zahtjeve NVO-a osoba sa invaliditetom, sadržane u pomenutom Dopisu (u Prilogu). Nakon dobijanja Istraživačkog rada i informacija od strane resornih ministarstava, Odbor planira da u IV kvartalu 2017. godine održi konsultativno saslušanje i uz učešće svih relevantnih

subjekata detaljno sagleda potrebu eventualne pripreme predloga zakonskog rješenja kojim bi se sistemski riješilo pitanje funkcionisanja organizacija osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori.

9. Odbor za ljudska prava i slobode će, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju aktivnosti i mjera definisanih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za integraciju lica sa invaliditetom u Crnoj Gori za 2016/2017. godinu, Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom i promociju jednakosti za 2017. i 2018. godinu, kao i realizaciju ovog Zaključka.
10. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore, Savezu slijepih Crne Gore, na upoznavanje i Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu javne uprave i Generalnom sekretaru Skupštine Crne Gore, na dalji postupak.

ČETVRTA TAČKA- USVAJANJE INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U JUNU 2017. GODINE

- **INFORMACIJA SA OKRUGLOG STOLA „FAKULTATIVNI PROTOKOL O KOMUNIKACIJSKIM PROCEDURAMA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA- IZAZOVI U PRIMJENI“ koji je organizovao Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u saradnji sa Save the Children-om, održanog 20. juna 2017. godine u Podgorici**

Povodom Informacije sa Okruglog stola “Fakultativni protokol o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta- izazovi u primjeni“ koji je organizovao Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u saradnji sa Save the Children-om, zamjenica Zaštitnika Snežana Mijušković je ukratko upoznala članove Odbora sa nizom otvorenih pitanja na koja je ukazano na Okruglom stolu. Saopštila je da treba precizno odrediti državne organe koji će se baviti primjenom ovog Protokola.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da će pomenuta otvorena pitanja i zaključci biti sastavni dio Informacije sa Okruglog stola.

Odlučeno je da, u skladu sa uobičajenom praksom, Informacija bude sastavni dio Zapisnika sa Devete sjednice Odbora.

PETA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru ove tačke Dnevnog reda članovi Odbora nijesu imali predloge i teme o kojima bi se vodila rasprava.

Sjednica je završena u 16 sati.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA JE:

INFORMACIJA SA OKRUGLOG STOLA „FAKULTATIVNI PROTOKOL O KOMUNIKACIJSKIM PROCEDURAMA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA- IZAZOVI U PRIMJENI“, koji je organizovala institucija Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u saradnji sa Save the Children-om, 20. juna 2017. godine u Podgorici

Okrugli sto „Fakultativni protokol o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta-izazovi u primjeni“ organizovao je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u saradnji sa Save the Children-om.

Na Okruglom stolu, održanom 20. juna 2017. godine u Podgorici, učestvovali su predstavnici nadležnih ministarstava, pravosudnih i inspeksijskih organa i nevladinog sektora.

Događaj je organizovan u cilju upoznavanja stručne javnosti sa obavezama koje proizilaze iz Fakultativnog protokola o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta. Istaknuto je da je Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila Protokol krajem 2011. godine, Crna Gora ga je potpisala 2012, a Skupština Crne Gore donijela Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta u julu 2013. Zahvaljujući ovom dokumentu, djeca koja trpe bilo koji oblik kršenja garantovanih prava, ukoliko ne uspiju da ostvare zaštitu prava u svojim državama, imaju mogućnost da podnesu predstavku Komitetu za prava djeteta.

Na Okruglom stolu su govorili: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za prava djece, mladih i socijalno staranje, Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ahmed Pjano, programski direktor Save the Children-a i Nevena Petrušić, profesorica na Pravnom fakultetu u Nišu.

Zamjenica Zaštitnika za prava djece, mladih i socijalno staranje Snežana Mijušković je podsjetila da je 50 država potpisalo, a 34 ratifikovalo Protokol. Usvajanjem Protokola međunarodna zajednica je nedvosmisleno stavila prava djeteta u ravan sa ostalim ljudskim pravima i kategorijama beneficijara ljudskih prava i priznala da dijete ili grupa djece, kao i odrasli, imaju pravo da podnesu predstavku međunarodnom tijelu. Smatra da je za djecu i ostvarivanje njihovih prava najbolje kada su djeca sigurna i zaštićena u svojim zajednicama i državama. Međutim, ako se prava nekog djeteta krše i ako dijete ne može pronaći rješenje problema u svojoj državi, nakon što se sve mogućnosti za rješavanje problema iscrpe unutar zemlje, Fakultativni protokol omogućava podnošenje predstavke Komitetu. Ovaj mehanizam u zemljama koje su ga ratifikovale podsticajno djeluje na vlade država i utiče na stvaranje uslova koji omogućavaju poštovanje prava djeteta i ostvarivanje njegovog najboljeg interesa. Radi podizanja svijesti djece i mladih o ovoj temi, institucija Zaštitnika je, uz podršku Save the Children-a, objavila publikaciju o Fakultativnom protokolu prilagođenu djeci. Publikacija sadrži pregled preuzetih obaveza i pojašnjenje procedure podnošenja predstavke Komitetu za prava djeteta.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je podsjetio da je Konvencija UN o pravima djeteta usvojena 20. novembra 1989. godine i da se njome po prvi put na jednom mjestu kodifikuju sva ljudska prava posvećena djeci, zbog čega predstavlja najvažniji međunarodni ugovor o pravima djeteta, pa je nazivaju „Dječjim ustavom“. Implementacijom Konvencije je primijećeno da je zaštita prava djeteta u nekim oblastima nedovoljna, što je uslovilo donošenje Fakultativnog protokola o učešću djece u oružanim sukobima, Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji i Fakultativnog protokola o komunikacijskim procedurama.

Zaštitnik je ocijenio da usvajanje i ratifikacija dokumenata koji se odnose na ljudska prava i slobode i prava djeteta predstavlja tek prvi korak u njihovoj zaštiti, jer su dokumenti bezvrijedni, ukoliko se ne primjenjuju djelotvorno. Saopštio je da se države često obavezuju na poštovanje dokumenata o ljudskim pravima, ali ih ne primjenjuju ili ih nedovoljno primjenjuju, zbog čega je važno da postoje nacionalni i međunarodni mehanizmi za zaštitu ljudskih prava i prava djeteta. Istakao je da su najvažniji mehanizmi za zaštitu prava djeteta na nacionalnom nivou: sudska zaštita, zaštita pred Ustavnim sudom i zaštita pred Ombudsmanom, kao nezavisnom institucijom. Zaštitnik ima mandat ne samo da štiti prava djeteta postupanjem po individualnim i kolektivnim pritužbama djece, njihovih roditelja, staratelja ili pravnih zastupnika, već se bavi i promocijom prava djeteta. Iz godine u godinu povećava se broj neposrednih obraćanja djece Instituciji, ali to ne mora da znači povećanje kršenja prava djeteta, već povećanje njihove svijesti o pravima i nadležnostima institucije Zaštitnika. Djeca upućuju sugestije i predloge, a traže i savjete. Takođe, pozivaju predstavnike Institucije da ih posjete u njihovim školama, pa se organizuju obilasci škola, najčešće osnovnih. Zaštitnik je podsjetio da su formirali Mrežu zlatnih savjetnika.

Istakao je da je pored postupanja Ombudsmana, sudska zaštita najvažniji mehanizam za zaštitu prava djeteta. Pojasnio je da učešće djeteta u građansko- sudskom postupku zahtijeva da pravosuđe bude prilagođeno djeci, što podrazumijeva da se djetetu obezbijedi pristup sudu, kao i da dijete dobije sve potrebne informacije, bude pripremljeno za dolazak u sud i ima odgovarajuću pomoć tokom sudskog postupka. U svakom sudskom postupku u kojem se odlučuje o pravima i interesima djeteta, ono ima pravo da slobodno izrazi svoje mišljenje. Zaključio je da praksa pokazuje da ovi standardi još uvijek nijesu ispoštovani i postoje brojni problemi u vezi sa učešćem djeteta u sudskim postupcima.

Ocjenjujući da je Protokol veoma značajan dokument, Zaštitnik je saopštio da isti još uvijek nije zaživio, ali je izrazio očekivanje da će se stanje promijeniti u narednom periodu. Veoma je važno obezbijediti da se pravda zadovolji na nivou države, jer se samo tada može zaključiti da postoji

vladavina prava. Važnim smatra i povećanje informisanosti nadležnih državnih organa o standardima i procedurama u ovoj oblasti.

Zaštitnik je saopštio da Komitet za prava djeteta u skladu sa Konvencijom provjerava dostignuća država ugovornica u ispunjavanju obaveza preuzetih njenom ratifikacijom. Države su obavezne da podnose redovne izvještaje Komitetu za prava djeteta na osnovu čega se može sveobuhvatno sagledati stanje u oblasti prava djeteta. Podsjetio je da se Komitetu podnose i alternativni izvještaji od strane nevladinih organizacija i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda. Informisao je da je institucija Zaštitnika nedavno završila alternativni izvještaj povodom Drugog i Trećeg periodičnog izvještaja Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta, koji je u fazi prevođenja na engleski jezik i biće dostavljen Komitetu. Zaštitnik je najavio da će uz njihov Izvještaj, kao aneks biti dostavljen Izvještaj djece-zlatnih savjetnika Zaštitnika.

Zaštitnik je podsjetio da građani Crne Gore imaju mogućnost obraćanja Evropskom sudu za ljudska prava iako Evropska konvencija o ljudskim pravima ne propisuje posebno prava djece, već generalno prava svih ljudskih bića.

Ahmed Pjano, programski direktor Save the Children-a je saopštio da je Crna Gora među prvim državama potpisala Fakultativni protokol o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta, čime je preuzela obavezu da bude perjanica u ostvarivanju prava djece. Od država regiona Protokol je ratifikovala i Slovenija. Podsjetio je da je Protokol stupio na snagu i počeo da se primjenjuje 2014.godine i od tada nije bilo pritužbi iz Crne Gore. To može da znači da je stanje idealno, ili, što je vjerovatnije, da ljudi nijesu dovoljno informisani o načinu ostvarenja svojih prava. Ukazao je da se žalbeni postupak može vezati samo za prava propisana Konvencijom UN o pravima djeteta i njenim Protokolima, uz ispunjenje dodatnih uslova koji podrazumijevaju da se žalba može podnijeti samo u slučajevima kada je država ova dokumenta ratifikovala, ako je kršenje nastalo nakon što je podnesen instrument o ratifikaciji i u roku od godinu dana nakon što su iskorišćeni svi pravni mehanizmi na nacionalnom nivou. Važno je istaći da se postupak pokreće protiv države, a ne pojedinaca i institucija. Komitet ima 18 članova koji prilikom razmatranja žalbi rade u timovima, dok odluke donose svi članovi Komiteta. Komitet za svoj rad dobija sredstva od Ujedinjenih nacija, tako da za pojedinca nije veliki trošak ukoliko podnese žalbu. Komitet ima mogućnost da angažuje eksperte i zatraži mišljenje i stavove UN agencija i drugih institucija koje se bave zaštitom ljudskih prava. Razmatra samo pisane podneske koji ne mogu biti anonimni i u njima mora biti jasno naznačeno protiv koje države se podnose i zbog čega se pokreće postupak. Žalbe upućene Komitetu prosleđuju se državi na izjašnjenje, a nakon što primi žalbu Komitet ima pravo nalaganja mjera zaštite. U praksi se često koristi institut poravnjanja kada država priznaje da je došlo do kršenja prava i obavezuje se da će unaprijediti sistem čime doprinosi ažurnosti postupka. Kada Komitet uputi preporuke, država je u obavezi da podnese izvještaj o njihovoj realizaciji. Povodom sistemskog kršenja prava djeteta u određenoj državi, Komitet ima mogućnost da vrši samostalne istražne radnje. Takođe, postoji mogućnost pokretanja međudržavnih sporova o pravima djeteta.

Profesorica Nevena Petrušić je govorila o obavezama Crne Gore kao stranke u postupku po žalbama pred Komitetom za prava djeteta i primjeni Fakultativnog protokola o komunikacijskim procedurama. Predstavila je obaveze države u postupku meritornog odlučivanja, sklapanja prijateljskog poravnjanja i u sprovođenju preporuka Komiteta i ukazala na važnost dobre edukacije nadležnih državnih organa o postupku pred Komitetom.

S obzirom da je Zaštitnik jedina institucija kojoj se dijete može neposredno obratiti, smatra da bi trebalo mijenjati tu paradoksalnu situaciju u kojoj se djeca mogu direktno obratiti Komitetu, a ne mogu nacionalnim sudovima.

Profesorica Petrušić je saopštila da mehanizam zaštite prava djeteta predviđen Trećim fakultativnim protokolom predviđa tri vrste predstavki:

- pojedinačne predstavke koje podnosi pojedinac (dijete) ili grupa pojedinaca (grupa djece) koji smatraju da su žrtva povrede prava zaštićenih Konvencijom o pravima djeteta i njenim fakultativnim protokolima. Predstavka se može podnijeti i u ime pojedinca ili grupe pojedinaca, uz njihovu saglasnost ili uz dokaz da je djelovanje u njihovu korist opravdano i bez dobijanja takve saglasnosti. Veoma je značajno što Treći protokol predviđa mogućnost da Komitet u bilo koje vrijeme nakon prijema pojedinačne predstavke i bez obzira na njenu prihvatljivost proslijedi državi zahtjev da preduzme privremene mjere neophodne u izvanrednim situacijama kako bi se izbjegla moguća nepopravljiva šteta po prava žrtve ili žrtava;

- postupak istrage protiv države može pokrenuti sam Komitet za prava djeteta ako ima pouzdane podatke koji ukazuju na teško ili sistematsko kršenje prava garantovanih Konvencijom i njenim fakultativnim protokolima. Komitet će pozvati državu da saraduje u istrazi i da se bez odlaganja izjasni o postojećim navodima. Komitet može odrediti člana ili članove koji će sprovesti hitnu istragu i nakon toga uputiti komentare i preporuke konkretnoj državi i

- predstavka jedne države protiv druge države koja ne ispunjava obaveze utvrđene Konvencijom o pravima djeteta i njenim fakultativnim protokolima (međudržavna saopštenja). Da bi se ova predstavka mogla podnijeti neophodno je da su prethodno obje države izjavile da priznaju nadležnost Komiteta za prava djeteta da prima i razmatra takve vrste žalbi. Komitet nije nadležan da u odnosu na Crnu Goru sprovodi postupak po međudržavnim saopštenjima, jer Crna Gora nije dala navedenu izjavu.

Profesorica Petrušić je saopštila da je procedura za razmatranje žalbi pred Komitetom za prava djeteta slična proceduri za razmatranje žalbi pred Komitetom za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW). Navodeći da Komitet za prava djeteta nema puno predmeta u radu, saopštila je da je u 2014. Komitet razmatrao četiri predmeta i to jedan protiv Kostarike i tri protiv Španije.

U postupku po individualnim predstavkama država ima obaveze u vezi sa: odlučivanjem o dopuštenosti predstavke, sklapanjem prijateljskog poravnanja, privremenim mjerama i mjerama zaštite, postupkom meritornog odlučivanja i sprovođenjem preporuka.

Kad se predstavka podnese Komitetu za prava djeteta, Komitet je sa pratećom dokumentacijom dostavlja državi, jer obje strane koje učestvuju u postupku moraju biti upoznate sa svim dokazima. Država je u obavezi da dostavi pisano izjašnjenje i komentare na predstavku u roku od šest mjeseci, a Komitet može zatražiti da se u određenom roku dostave i dodatne pisane informacije. Komitet održava sjednice zatvorene za javnost, a može odlučiti da se održi usmena rasprava u kojoj se žrtva ne saslušava u prisustvu predstavnika države, osim ako ona sama to traži i/ili Komitet ocijeni da je to u najboljem interesu djeteta. Komitet sa dužnom pažnjom uzima u obzir mišljenje i stavove djeteta.

Komitet daje dvije vrste preporuka- za preduzimanje konkretnih mjera i za preduzimanje opštih mjera. Država je u obavezi da uzme u obzir preporuke Komiteta i u pisanoj formi izvijesti o mjerama preduzetim na njihovoj realizaciji. Komitet može imenovati izvjestioca zaduženog za praćenje sprovođenja preporuka. Takođe, Komitet izdaje dvije vrste mjera: privremene koje su hitne prirode i izdaju se bez prejudiciranja ishoda postupka i mjere zaštite po kojima države moraju da preduzmu sve što je neophodno da subjekti koji su dali informacije ili podnijeli pritužbu ne trpe štetu, zbog čega je važno neotkrivanje njihovog identiteta. Procedura pred Komitetom je prilagođena djeci, a kad se utvrđuje povreda ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, Komitet se rukovodi standardom razumnosti. Postupak je povjerljive prirode, podrazumijeva tijesnu saradnju Komiteta sa državom i zaštitu strana koje učestvuju u postupku od svakog vida viktimizacije.

U postupku ispitivanja slučajeva teškog i sistematskog kršenja prava, država je dužna da u toku prethodnog postupka da izjašnjenje, kao i da saraduje sa Komitetom i ispunjava preporuke.

Profesorica Nevena Petrušić smatra da je u cilju stvaranja preduslova za primjenu Fakultativnog protokola neophodno riješiti sledeća otvorena pitanja:

- Ko je zadužen za komunikaciju sa Komitetom za prava djeteta i njegovim predstavnicima?
- Ko je ovlašćeni pregovarač u postupku za sklapanje prijateljskog poravnanja?
- Ko pregovaraču daje smjernice?
- Ko je akreditovani predstavnik države?
- Ko priprema izjašnjenja koja država upućuje Komitetu u toku i poslije okončanih postupaka?
- Kako se ostvaruje saradnja državnih organa, organa lokalne samouprave i ustanova u pripremi izjašnjenja koja država upućuje Komitetu u toku i poslije okončanih postupaka, kao i saradnja na planu sprovođenja preporuka (ko, kako, u kom roku, koga obavještava?)
- Ko nadgleda i odgovara za sprovođenje preporuka Komiteta?
- Ko je odgovoran za sprječavanje viktimizacije podnosilaca predstavki i pružalaca informacija?
- Ko učestvuje u pripremi plana posjete i obezbjeđuje uslove za uspješno sprovođenje istrage koja se sprovodi na teritoriji Crne Gore?
- Ko saraduje sa predstavnicima Komiteta imenovanim za sprovođenje istrage na području Crne Gore?
- Ko prikuplja i obrađuje podatke o slučajevima koji su predmet postupaka?

U okviru diskusije govorilo se o procjeni najboljeg interesa djeteta, rokovima za podnošenje pritužbi Komitetu za prava djeteta, obavezi da se prethodno iskoriste sva pravna sredstva na

nacionalnom nivou, povjerljivosti postupka pred Komitetom, problemu dugog trajanja postupaka pred nacionalnim sudovima i primjeni privremenih mjera u sudskim slučajevima u odnosu na djecu.

Imajući u vidu obaveze koje je Crna Gora preuzela ratifikacijom Fakultativnog protokola, kao i ulogu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u narednom periodu Institucija će realizovati sljedeće aktivnosti:

- Inicirati aktivnosti nadležnih državnih organa kako bi se blagovremeno uspostavio valjan institucionalni mehanizam za ispunjavanje obaveza koja će država Crna Gora imati u eventualnim budućim postupcima koji protiv nje budu vođeni pred Komitetom za prava djeteta;

- Prevesti na crnogorski jezik i jezik nacionalnih manjina Pravilnik o radu iz 2013. godine, kojim su bliže uređene komunikacijske procedure pred Komitetom za prava djeteta i objaviti prevod Pravilnika na sajtu Zaštitnika;

- Prevesti obrazac individualne predstavke na crnogorski jezik i jezik nacionalnih manjina i prevod obrasca objaviti na sajtu Zaštitnika;

- Prevesti i analizirati nekoliko karakterističnih mišljenja i preporuka Komiteta donijetih u postupcima po individualnim predstavkama protiv pojedinih evropskih država, a analitički prikaz ovih mišljenja i preporuka objaviti na sajtu Zaštitnika i uputiti ga relevantnim ministarstvima i institucijama radi upoznavanja;

- Pripremiti i distribuirati relevantnim državnim organima, institucijama i jedinicama lokalne samouprave dopis koji sadrži osnovne informacije o Fakultativnom protokolu i procedurama koje on uređuje, čime bi nadležni organi i ustanove bili dodatno podstaknuti i motivisani da u svom radu striktno poštuju prava djeteta i preveniraju i adekvatno reaguju u svim slučajevima kršanja prava djeteta, i

- Nastaviti sa aktivnostima na promociji Fakultativnog protokola u najširoj javnosti, putem medija, okruglih stolova, tribina, brošura namijenjenih odraslima i djeci.

Učesnici Okruglog stola su zaključili da je ovaj događaj, kao prvi skup stručne javnosti u Crnoj Gori o Fakultativnom protokolu o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta, bio veoma koristan za upoznavanje sa obavezama, pravilima i procedurama koje se tiču postupka pred Komitetom i izrazili nadu da će sličnih aktivnosti biti u narednom periodu.

**ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA**
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković